

ІНФОРМАЦІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ ПРОПАГАНДИСТСЬКИЙ ДВОБІЙ: МАНІПУЛЯТИВНИЙ І ПРОСВІТНИЦЬКИЙ

Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія.

Випуск 1 (49)

УДК 070.1:316.658.4

DOI:10.24144/2663-6840/2023.1(49).189–194.

Лизанчук В. Інформаційно-психологічний пропагандистський двобій: маніпулятивний і просвітницький; кількість бібліографічних джерел – 10; мова українська

Анотація. У статті розглянуто особливості маніпулятивної й просвітницької пропаганди в сучасних умовах повномасштабної геноцидної, терористичної, екоцидної війни Російської Федерації проти України. Окреслено принципи, функції, методи і форми пропаганди засобами масової комунікації. Зазначено, що сутність російської маніпулятивної та української просвітницької пропаганди досліджують О. Білоус, П. Дворянин, О. Децик, В. Карпенко, В. Лизанчук, В. Лубчак, В. Огризко, Г. Почепцов, М. Тимошик, В. Торба, А. Чернов, В. Шкляр, І. Яковенко та ін. В. Молодиченко зазначав, що маніпуляція, по-перше, – це вид духовного, психологічного впливу. Мішенню дій маніпулятора є дух, психічні структури людини. По-друге, маніпуляція – це прихований вплив, факт якого не повинен бути помічений об'єктом маніпуляції. По-третє, маніпуляція – це вплив, який потребує значної майстерності і знань. По-четверте, до людей, свідомістю яких маніпулюють, ставляться не як до особистостей, а як до об'єктів, особливого роду речей.

На українських громадян спрямовані найрізноманітніші методи російської маніпулятивної пропаганди: гнилого оселедця, «40 х 60», великої брехні, абсолютної очевидності, які характеризуються свідомою тенденційністю, аморальністю, зловорожістю, спокусливістю. Російська маніпулятивна пропаганда маскується різними формами інформаційності, яку досить часто сприймають як об'єктивне повідомлення. Насправді така інформація у вузькому і широкому розумінні є сірою або чорною пропагандою, насаженою деструктивністю.

Просвітницька пропаганда характеризується конструктивністю, виконує педагогічно-виховну та інтегруючу функції, сприяючи об'єднанню українського суспільства на державницько-національних засадах. Спираючись на абсолютні, національні, громадянські, сімейні та особисті морально-духовні цінності, ЗМК сприяють створенню передумов для формування української національної свідомості та гідності, державницького переконання, національної ідентичності, фундаментальною основою якої є українська мова.

В інформаційно-психологічному розвінчуванні російської маніпулятивної пропаганди українські ЗМК покликані наголошувати, обґрунтовувати, що українська мова є найголовнішим засобом єднання національного організму в часі й просторі, фокусом «гомогенної ідентичності» (О. Гнатюк).

Обґрунтовано, що під час маніпулятивного і просвітницького інформаційно-психологічного двобою в медіасфері діяльність українських ЗМК має ґрунтуватися на правдивих українських націоцентричних засадах. Адже Правда є головною, вражаючою зброєю проти російських ідеологічно-політичних маніпуляторів, потужним засобом повернення всіх українців у стан власного політичного, економічного, культурного націоналізму.

Український націоналізм не має нічого спільного з московським рашизмом, який увібрав у себе шовінізм, нацизм, фашизм, більшовизм і расизм. Націоналізм є генетично визначеним явищем природи, творінням не стільки людського розуму, скільки – Всевишнього. Московський рашизм є штучним, маніакальним, отруйним плодом, що загрожує не тільки українській національній ідентичності, а й європейській та світовій цивілізації. Таке розуміння цього явища має бути осердям української просвітницької пропаганди.

Ключові слова: пропаганда, маніпулятивна пропаганда, просвітницька пропаганда, повномасштабна російська війна, українська мова, журналістика, комунікація, націоцентризм.

Постановка проблеми. Ще й нині можна почути: «Навіть у найстрашнішому сні не могли прижитися звірства, які чинять російські солдати на загарбаних українських землях». «Мы не ожидали, что Путин так с нами поступит». «Звідки у росіян неймовірна садистська жорстокість?». «Дивно, але й тепер дехто називає росіян братами українців». «Прикро, що досі окремі авторитетні європейські політики вважають, що білоруси, росіяни і українці – один великоросійський народ».

Навіяна брехливою московською пропагандою історична неправда нуртує у багатьох головах, заважає зайняти чітку, прозору українську національно-державницьку позицію, породжує сепаратистів, колаборантів, зрадників. Уже видано чимало наукових досліджень, художніх творів, публіцистичних статей, прозвучало в телерадіо-ефірі та розповсюджено в соціальних мережах со-

тні повідомлень, що росіяни – не слов'яни. Автор цих рядків у своїх науково-публіцистичних працях ґрунтовно стверджує, що роси=русини=українці та моксельці=московити=росіяни не одного роду-племені, це – різні етноси, і спадкоємницею Русі=Київської Русі є Україна, а не Московія=Росія, яка нині розгорнула 28 жорстоку повномасштабну геноцидну, терористичну, екоцидну війну з метою знищення української нації.

Путінська теза, що спеціальна військова операція має гуманістичний характер, бо спрямована порятувати українських громадян від нацистів, фашистів, мазепинців, петлюрівців, бандерівців, які, мовляв, захопили владу і є лютьми ворогами цивілізації, досі тримає в психологічному полоні багатьох людей різних країн світу. Щоб їм відчинити вікно у світ Правди, потрібно цілеспрямовано, систематично, переконливо просвітлювати їхню

свідомість, привертаючи емоційну й раціональну увагу до української історії, сучасних неймовірних злочинів російської воєщини.

Російські мутанти, які породили звироднілого Путіна – продовжувача методів ленінсько-гітлерівсько-сталінського нищення українців, понівечили мільйони доль громадян України, поруйнували їхні оселі, села і селища, містечка і міста, підірвали греблю Каховської ГЕС, що призвело до екологічної катастрофи. Загарбники десятки тисяч українців покалічили, закатували і вбили, сотні жінок і дівчат звалтували, понад 19 тисяч дітей насильно вивезли до Російської Федерації, щоби виховати з них майбутніх манкуртів – ненависників, ворогів українства. Імперські маніакальні замисли під гаслами доброчинності всебічно захищає російська маніпулятивна пропаганда.

Геноцидна, терористична, екоцидна війна Російської Федерації проти України загострила моральну вимогу до поглиблення знань про сутність медіаманіпулювання і медіапросвітництва. Бо антиукраїнська маніпулятивна пропаганда російських ЗМК «набирає вже не просто людиноненависницького, а людиноїдного характеру» [Дзюба 2014], – наголошував академік Іван Дзюба. В умовах повномасштабної війни Російської Федерації проти України московські медіаманіпулятори не зупиняються ні перед чим. Російські ЗМК – найнебезпечніша аморальна структура у світовому інформаційно-гуманітарному просторі. Щоб люди не потрапляли в лицедійні сітки, не ловилися на отруйні гачки маніпулятивної пропаганди, на них має бути спрямована потужна правдива українська просвітницька пропаганда – джерело чистих, світлих помислів, підґрунтя формування національно-громадянських переконань, морально-духовних цінностей.

Аналіз досліджень. Пропаганда (від лат. *propaganda* – те, що підлягає розповсюдженню, *propagare* – плекати саджанці) – популяризація, поширення, роз'яснення і навіювання політичних, філософських, наукових, релігійних, художніх та інших ідей, учень, знань, поглядів, оцінок засобами масової інформації, усно, писемно, аудіовізуальними та іншими методами впливу на індивідуальну і суспільну свідомість. «Давні римляни цей термін використовували для позначення просвітницької діяльності, коректного і аргументованого викладу своїх поглядів та думок з одночасним уважним сприйняттям поглядів опонентів, переконуванням його силою правди і логіки. Найкращим пропагандистом у цьому сенсі слід вважати Сократа, а зразком пропаганди – сократичний діалог» [Михайлин 2013, с. 221].

У XVIII ст. термін «пропаганда» означав місіонерську діяльність католицької церкви. З цією метою Ватикан заснував конгрегацію пропаганди. У країнах із тоталітарним режимом створена спеціальна сітка партійно-урядових інституцій, у яких працювали навчені пропагандистські кадри. У Радянському Союзі будь-яку інформацію використовували лише для пропаганди комуністичних міфологем і трактували як агітацію фактами. Тривала

масова комуністична пропаганда була спрямована на формування нової радянської людини з московською імперською психологією, позбавленою автхтонної історичної пам'яті, національної свідомості, мови, культури, духовності.

Сутність нинішньої маніпулятивної інформаційно-психологічної пропаганди, характерними рисами якої є заперечення, відхилення, відволікання, дискредитація, досліджують О. Білоус, П. Дворянин, О. Децик, В. Карпенко, В. Лизанчук, В. Лубчак, В. Молодиченко, В. Огризко, Г. Почепцов, М. Тимошик, В. Торба, А. Чернов, І. Яковенко та ін. На українських громадян спрямовані також такі методи російської маніпулятивної пропаганди: гнилого оселедця, «40 x 60», великої брехні, абсолютної очевидності [Лизанчук 2017, с. 592–593], які характеризуються свідомою тенденційністю, аморальністю, зловорожістю, спокусливістю. Російська маніпулятивна пропаганда маскується різними формами інформаційності, яку досить часто сприймають як об'єктивне повідомлення. Насправді така інформація у вузькому і широкому розумінні є сірою або чорною пропагандою, наснаженою деструктивністю. Просвітницька пропаганда характеризується конструктивністю, виконує педагогічно-виховну та інтегруючу функції, сприяючи об'єднанню українського суспільства на державницько-національних засадах.

Мета статті, завдання. Зіставляючи конструктивну і деструктивну пропаганду, визначити основні форми і методи утвердження української просвітницької пропаганди та розвінчування російської маніпулятивної пропаганди. На основі аналізу наукових праць про пропаганду та дослідницьких журналістських матеріалів окреслити як традиційні, так й асиметричні, нестандартні та цільові заходи протидії російській маніпулятивній пропаганді. Показати, що повномасштабна геноцидна, терористична, екоцидна війна Російської Федерації проти України є внутрішньо органічною, домінантною рисою кремлівської влади, яку підтримала переважна більшість російського населення. Окреслити визначальні аспекти просвітницької діяльності українських ЗМК стосовно утвердження стратегії національної безпеки України в контексті європейської безпеки.

Методи та методика дослідження. Дослідження проблеми «Інформаційно-психологічний пропагандистський двобій: маніпулятивний і просвітницький» ґрунтується на загальнонаукових принципах, до яких належать: історизм, об'єктивність, конкретність, функціональність, системність, когнітивність (пізнавальність), моделювання. Історико-теоретичний метод застосували для вивчення наукової літератури, журналістських публікацій про пропаганду. Комплексно-аналітичний метод використовували для осмислення та характеристики російської маніпулятивної та української просвітницької пропаганди. Порівняльно-логічний метод дав можливість зіставити особливості російської маніпулятивної та української просвітницької пропаганди в умовах повномасштабної геноцидної,

терористичної, екоцидної війни Російської Федерації проти України. Концептуально-системний метод був базовим для обґрунтування діяльності засобів масової комунікації на українськоцентричних національних засадах. Для розкриття теми скористалися описовим та методом узагальнення.

Виклад основного матеріалу. В Оксфордському словнику англійської мови маніпуляцію (manipulation) визначено як дію з об'єктами зі спеціальними намірами, з певною метою, як ручне управління, руху руками. У переносному значенні словник тлумачить маніпуляцію як «акт впливу на людей або управління ними». Маніпулятори-пропагандисти Російської Федерації взяли на озброєння методи та прийоми ідеологів нацистської Німеччини і комуністичного режиму в Радянському Союзі. Для Путіна і Сталін, і Гітлер, і Геббельс – це надзвичайно талановиті люди.

Російська інформаційно-психологічна пропаганда в сучасних умовах – це масовий гіпноз, сеанс колективної психотерапії. Лауреатка Нобелівської премії, німецька письменниця Г. Мюллер вражена тим, що відбувається в Україні. Це – «жахливо. Путін веде антифашистську пропаганду, але його цінності характерні для крайніх правих. Він усюди бачить ворогів тому, що кожен диктатор потребує ворогів, щоб мати змогу виправдовувати порушення прав людини. Путін хворий на минуле. Усе, що відбувається в Україні, це біль, який виходить від його радянських фантазмів» [Мюллер 2014].

Радянськими фантазмами Путіна заражені працівники засобів масової інформації Російської Федерації. «Вони перетворилися в неохайно-аморальних, продажних пропагандистів-маніпуляторів. Російські ЗМІ заповнили не лише Росію, Україну, а й Європу неправдивою інформацією» [Войцехівська 2014, с. 34]. На превеликий жаль, чимало журналістів не розуміє або не хоче усвідомити (заполонені московською імперською ідеологією), що людина, яка бреше, маніпулює фактами, – недалеко від тієї особи, що загарбує, мародерить, вбиває. Адже вона готує психологічно-ідеологічне, політичне підґрунтя для вбивства. Саме таку функцію виконують російські ЗМІ, які тотально обдурюють, обов'язують громадян своєї країни, а також уздовж і впоперек прострілюють брехнею інформаційно-гуманітарний простір України, отруюючи свідомість українців, насамперед населення східних і південних регіонів. «Козирною картою московської маніпулятивної пропаганди є нацизм, так званий український фашизм, «оголтелый буржуазный национализм», бандерівщина, які, мовляв, загрожують російській державі, як це робили колись мазепинці, петлюрівці» [Лизанчук 2017, с. 601].

У контексті розгляду російської пропаганди важливо послатися на статтю О. Прилипка «Ноам Хомський: 10 способів промивання мізків» про книжку «Десять стратегій маніпуляцій у ЗМІ» Ноама (Авраама) Хомського (Чомський) із США, батько якого Вільям народився і виріс в Україні. Системне осмислення діяльності ЗМІ відкриває такі способи промивання мізків громадян: «відволікати увагу на

другорядне»; «самим створювати проблему і самим задатися її розв'язувати»; «привчати до негараздів поступово»; «відтермінувати виконання і подарувати надію»; «звертатися до суспільства, як до дітей»; «породжувати емоції, але перешкоджати думкам»; «захоплюватися посередністю»; «підсилювати відчуття власної провини»; «знати про людей більше, ніж вони самі про себе знають»; «тримати в неугтві і культивувати сірість» [Прилипка 2013].

За кожною із десяти зазначених стратегій маніпуляцій у ЗМІ криється глибокий зміст. В Україні цей зміст спрямований на те, щоб розмивати морально-духовні цінності, державницьке переконання, українську ідентичність. Головний інформаційно-психологічний удар спрямований проти серця нації – української мови.

Директор Інституту української мови Національної академії наук України Павло Гриценко зазначив, що в Україні, попри наявність 10-ї статті Конституції України про державний статус української мови, попри Закон «Про забезпечення функціонування української мови як державної» (2019 р.), реальне утвердження української мови залишається суперечливим, нерідко – під знаком питання. «Маніпулюючи суспільними настроями, вкидаючи у кола інтелігенції «еннорядні» за значенням проблеми, нав'язуючи безкінечні порожні «дискусії», зверхники-чужинці і рідні запроданці зуміли обнизити українськоцентричні ідеї, висмішати їх і зруйнувати в свідомості суспільства, – наголосив П. Гриценко. – Виявилось, що на якийсь час ми забули, що незалежність і свій вибір необхідно захищати у жорсткому ідеологічному протистоянні, що виховання нового покоління українськоцентричної молоді – це одне з визначальних серед завдань розбудови й творення нової незалежної держави. Зате наші сусіди-вороги завжди розуміли значення формування світогляду молоді за визначеними ідейними лекалами. Сьогодні лише завдяки зусиллям ентузіастів вдається зберегти сегменти українськості в освіті, які, до речі, знову ж таки піддаються усиченню й трансформаціям, фактично – послідовному нищенню» [Гриценко 2023].

Московські загарбники, вбиваючи українців, водночас маніпулюють фактами, подіями і явищами, нав'язуючи тезу, що українська мова – це наріччя російської, зіпсоване польськими впливами. Талановиті дослідники Іван Огієнко, Іван Ющук, Василь Кобелюх, Сергій Піддубний ґрунтовно доказали, що елементи української мови, насамперед слово, є і в санскриті, і в спорідненій до нашої мови латині, що бере початок із VII століття до Різдва Христового. Українська мова формувалася тисячоліттями. Справжнім початком української мови був час, коли на основі слов'янських племен полян, деревлян, сіверян та інших сформувався давньоукраїнський етнос – роси=русичі= русини=українці.

«В українській мові збереглося із VI століття понад 13 тисяч слів із тодішнього словника нашої мови; безумовно, щось у ньому втрачено за півтори тисячі років, хоч навряд чи багато: мова за своїм призначенням дуже консервативна, – зазначав про-

фесор Іван Ющук. – У словнику української мови з VI століття відображено побут наших далеких предків – їхні почування, стосунки між собою і навколишнім світом, їхні заняття хліборобством, тваринництвом, риболовлю, будівництвом, ткацтвом, металообробкою, торгівлю, освітою, впорядкуванням життя» [Ющук 2016].

Московська=російська мова почала формуватися значно пізніше української – у XII–XIII столітті – на основі македонського діалекту давньоболгарської (церковнослов'янської) мови під час християнізації угро-фінських і татаро-монгольських племен на Заліссі. Саме з цих племен створився етнос моксельці=московити=росіяни, зрозуміло, що не слов'янський. Досліджено, що синонімічний ряд української мови уп'ятеро довший від російського. Наприклад, у російській мові є одне слово «понял» так «понял», а по-українському – зрозумів, утямив, збагнув, допетрав, зметикував, уторопав, розшолопав, утнув, змикитив, докумекав. Яке лексичне багатство! Але, на жаль, досить часто від українців (не тільки від школярів, студентів, а й службовців, депутатів, окремих журналістів) чуємо «понятно», «понял». Мовляв, «какая різниця, на каком язике гаварить». І в такий спосіб відкидають антропологічний код української мови, культури, ідентичності, цивілізації.

В інформаційно-психологічному розвінчуванні російської маніпулятивної пропаганди потрібно наголошувати, обґрунтовувати, що українська мова є найголовнішим засобом єднання національного організму в часі й просторі, підґрунтям духовно-матеріального збагачення індивідуума і суспільства. У цьому контексті надзвичайно важливо оглянути фундаментальну працю всесвітньовідомого німецького мовознавця і славіста Максиміліана Фасмера «Этимологический словарь русского языка». Аналіз цього дослідження повністю розвінчує тезу, що українська мова – діалект російської, зіпсутий впливом польської мови. Із 18250 (вісімнадцяти тисяч двохсот п'ятдесяти) загальноживаних російських слів тільки 3 200 (три тисячі двісті) слів мають спільнослов'янські корені, що становить 17,5 відсотків, тобто менше, ніж п'яту частину. Лише 72 слова (0,39 %) з російської мови є спільними з українською та білоруською мовами.

Отже, 72 слова, які є однаковими з українськими і білоруськими, та 3200 спільнослов'янських, то разом 3272 слова, що становить 17,89 % від загальної кількості загальноживаних слів російської мови, за словником Фасмера. Звідси випливає, що 81,11 % загальноживаних слів російської мови – це запозичені слова неслов'янського походження. Їх семантика (внутрішній зміст) пояснюється відповідниками в угро-фінській, татаро-монгольській, арабській та інших мовах. У російській мові домінують слова тюркського і фінського походження. Отже, у словниковому запасі загальноживаних слів російської мови 81,11 % не мають жодного стосунку до слов'ян, тим паче до українців [Чобіт 2023, с. 133–134]. Російська мова – це мова обрусілих балто-фінських, угро-фінських,

татаро-монгольських народів. Далекі предки теперішніх українців і росіян формувалися в етнічній спільноті в зовсім різних географічних і природних умовах, вели різний спосіб життя, навіть було різне харчування. Роси=русини=українці й моксельці=московити=росіяни жили в різних світах, різними в них були мови, звичаї, формувалися різні ідентичності.

З огляду на те, що мова є своєрідним синтезом усього національного, фокусом «гомогенної ідентичності» (О. Гнатюк), дзеркалом культурної тожсамості, «мовне питання неминуче перестає бути тільки лінгвістичним питанням, чи, краще сказати, безпосередньо лінгвістичним, а стає також – і то часто насамперед питанням політичним...» [Шевельов 1987, с. 6], – наголошував професор Ю. Шевельов. Жодне суспільство, на якому би рівні розвитку воно не було, не може існувати без мови. Це стосується всіх народів, усіх шарів і прошарків людиності, адже «без національного виміру, без патріотичних почуттів людина не гідна свого імені; відмовляючись від частини своєї етнічної тожсамості, вона неодмінно прирікає себе на деградацію» [Гнатюк 2005, с. 82]. Саме цього (повної деградації українців) засобами маніпулятивної пропаганди, брутальної політики, геноцидної, екоцидної, терористичної війни прагне добитися Московія=Росія.

Під час маніпулятивного і просвітницького інформаційно-психологічного пропагандистського двобою в медіасфері діяльність українських ЗМК має ґрунтуватися на правдивих українських національних засадах. Адже Правда – основа успішного розвитку морального суспільства (Г. Сковорода). Тарас Шевченко вірив в особливу місію Українського Слова, яке, народившись від Правди, вселиться в людські душі, освітить їх світлом Істини, національним духом, загальнолюдською любов'ю. У поетичній збірці «Мій ізмаргад» Іван Франко писав: «Не може при добрі той жить, // Хто хоче злу й добру служити. // Бо, хтівши догодить обом, // Він швидко стане зла рабом». Ці слова безпосередньо стосуються журналістської, наукової, політичної, суспільної діяльності.

Тим часом русофільську, антиукраїнську позицію займають депутати Верховної Ради України М. Бужанський, Ю. Бойко, Н. Шуфрїч та деякі інші. Щоб у статті назвати усіх, то це займе багато місця. Секретар РНБО України О. Данілов таких «діячів», як Бужанський, назвав «проросійською сволотою». Мабуть, не дарма. Максим Бужанський 14 квітня цього року безцеремонно, безпардонно верещав «великім могучім», що «русский язык – это наш язык» і він, мовляв, має бути державним на рівні з українською мовою. Безперечно, для моксельців=московитів=росіян російська – це їхня мова. Для росів=русинів=українців родовою, рідною мовою є українська.

Цей же Бужанський, якого до Верховної Ради України припровадив В. Зеленський, влаштував скандал на муніципальному телеканалі «Київ». Спекулюючи поняттям «свобода слова», відмовився розмовляти українською мовою. Вчинки

М. Бужанського свідчать, що він є слугою не українського народу. То чому журналісти запрошують у радіо- і телестудії пропагандиста зловорожого «русского міра»? Логічне запитання: «Якщо свобода як усвідомлена необхідність – антиукраїнського спрямування, то кому така свобода слова служить?» Неважко зрозуміти: московським агресорам і кремлівській п'ятій колоні в Україні, які продовжують колонізувати мозок українців, закладаючи основи для формування російської ідентичності в українських громадян.

Висновки. Україна зіткнулася з найпотужнішою у світі російською маніпулятивною пропагандистською машиною, яка також успадкувала всю інфраструктуру, технології, ноу-хау ще холодної війни СРСР та Заходу. Російські маніпулятори в медіасфері взяли також на озброєння методи геббельсівської пропаганди.

Природне покликання національно свідомих українців – допомогти кожному співгромадянину вийти на шлях одухотвореного світла, «дати рішучу справедливу відсіч усій тій московській маячні, яка брудною гнилою річкою рине на наші береги» (Ю. Мушкетик).

Професійний просвітницький патріотизм українських журналістів має полягати і в тому, щоб не піддаватися російським маніпулятивним технологіям щодо розуміння вислову «мова ворожнечі». Нав'язуючи світовій громадськості тезу, що українські ЗМК перекидають «гуманістичну мету» путінської «спеціальної військової операції» проти нацистів, фашистів, націоналістів, бандерівців, які, мовляв, захопили владу в Україні і сіють між народами непорозуміння, ненависть, зловісність. Насправді у такий спосіб віковічні московські вороги та їхні поплічники в Україні хочуть позбавити українських національно свідомих фахівців доброчесно висвітлювати повномасштабну геноцидну,

екоцидну, терористичну війну Російської Федерації проти України.

Професійні, патріотичні журналісти покликані шляхетно називати українських героїв – героями, захисників і захисниць України – національно свідомими синами і доньками, зрадників – продажним мотлохом, російських маніпуляторів – зловісними брехунами, російських загарбників – мутантами, московських убивць – злочинцями, російську «спеціальну військову операцію» – повномасштабною війною, російських найманців – аморальними запродавцями, кремлівських лакіз – блюдолизми... Таке доброчесне висвітлення повномасштабної російсько-української війни не має нічого спільного з так званою «мовою ворожнечі», а є мовою справедливості, яка ґрунтується на високому рівні правдивих історичних, філософських, політологічних, журналістських знань, на авторитетних аргументах, доказах, професійному патріотизмові, громадянській позиції, націєтворчій енергії засобів масової комунікації.

По-справжньому ефективним способом розвитку, утвердження української національної держави є всебічне підвищення природного суспільного імунітету, для чого «необхідно якнайшвидше повернути українців у стан їхнього власного політичного, економічного, культурного та духовного націоналізму» (В. Монастирський).

Отже, в українських медійників головною, вражаючою зброєю в інформаційно-психологічній війні з російськими маніпуляторами, та й не тільки з ними, має бути всебічно обґрунтована Правда на засадах українського націоцентризму, який у галузі комунікавістики означає сукупність концептуально-методологічних підходів, національно-громадянських і морально-духовних цінностей, аксіологічних настанов і журналістської професійної гідності.

Література

1. Войцехівська О. Питання етики і стандартів в Україні особливо складне. *Журналіст України*. 2014. № 6. С. 34–36.
2. Гнатюк О. Прощання з імперією: Українські дискусії про ідентичність. Київ: Критика, 2005. 528 с.
3. Гриценко П. Передчасна ейфорія на тлі неприхованої контрреволюції. *Слово Просвіти*. 2023. 26 січня – 1 лютого.
4. Дзюба І. Потрібен міжнародний журналістський осуд. *День*. 2014. 15 липня.
5. Журналістика: словник-довідник / авт.-уклад. І.Л. Михайлин. Київ: Академвидав, 2013. 320 с.
6. Лизанчук В. Інформаційна безпека України: теорія і практика: підручник. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2017. 728 с.
7. Мюллер Г. Путін хворіє минулим. *День*. 2014. 16 липня.
8. Прилипко О. Ноам Хомський: 10 способів промивання мізків. *День*. 2013. 29 березня.
9. Чобіт Д. Імперська логіка агресії. *Дзвін*. 2023. № 3–4. С. 110–135.
10. Ющук І. Українська мова півтори тисяч років тому. *Слово Просвіти*. 2016. 3–9 листопада.

References

1. Voitsekhivska O. (2014) Pytannia etyky i standartiv v Ukraini osoblyvo skladne [The issue of ethics and standards in Ukraine is particularly complex]. *Zhurnalyst Ukrainy*. №6. S. 34–36 [in Ukrainian].
2. Hnatiuk O. (2005) Proshchannia z imperiieiu: Ukrainski dyskusii pro identychnist [Farewell to Empire: Ukrainian Debates on Identity]. Kyiv: Krytyka. 528 s. [in Ukrainian].
3. Hrytsenko P. (2023) Peredchasna eiforiia na tli neprykhovanoi kontrrevoliutsii [Premature euphoria against the background of undisguised counter-revolution]. *Slovo Prosvity*. 26 sichnia – 1 liutoho [in Ukrainian].

4. Dziuba I. (2014) Potriben mizhnarodnyi zhurnalistskyi osud [International journalistic condemnation is needed]. *Den*. 15 lypnia [in Ukrainian].
5. Zhurnalistyka: slovnyk-dovidnyk (2014) [Journalism: a reference dictionary] / avt.-uklad. I.L. Mykhailyn. Kyiv: Akademydav. 320 s. [in Ukrainian].
6. Lyzanchuk V. (2017) Informatsiina bezpeka Ukrainy: teoriia i praktyka [Information security of Ukraine: theory and practice]: pidruchnyk. Lviv: LNU imeni Ivana Franka. 728 s. [in Ukrainian].
7. Miuller H. (2014) Putin khvoriie mynulym [Putin is sick of the past]. *Den*. 16 lypnia [in Ukrainian].
8. Prylypko O. (2013) Noam Khomskyi: 10 sposobiv promyvannia mizkiv [Noam Chomsky: 10 ways of brainwashing]. *Den*. 29 bereznia [in Ukrainian].
9. Chobit D. (2023) Imperska lohika ahresii [Imperial logic of aggression]. *Dzvin*, № 3–4. S. 110–135 [in Ukrainian].
10. Yushchuk I. (2016) Ukrainska mova pivtory tysiach rokiv tomu [Ukrainian language one and a half thousand years ago]. *Slovo Prosvity*. 3–9 lystopada [in Ukrainian].

INFORMATION-PSYCHOLOGICAL PROPAGANDA BATTLE: MANIPULATIVE AND ENLIGHTENING

Abstract. The article examines the characteristics of manipulative and enlightening propaganda in the modern conditions of the full-scale genocidal, terrorist, and ecocidal war by the Russian Federation against Ukraine.

The principles, functions, methods, and forms of propaganda through mass communication channels are outlined. It is noted that the essence of Russian manipulative propaganda and Ukrainian enlightening propaganda is studied by O. Bilous, P. Dvoryanin, O. Decyk, V. Karpenko, V. Lyzanchuk, V. Lubchak, V. Ohryzko, H. Pochepsov, V. Torba, A. Chernov, V. Shklyar, I. Yakovenko, and others.

V. Molodychenko has noted that manipulation, firstly, is a form of spiritual and psychological influence. The target of manipulation is the spirit and the psychological structures of the individual. Secondly, manipulation involves covert influence, where the fact of manipulation should not be noticed by the object of manipulation.

Thirdly, manipulation is an influence that requires considerable skill and knowledge. Fourthly, people whose consciousness is being manipulated are treated not as individuals but as objects, a special kind of thing.

Ukrainian citizens are targeted by a wide range of methods used in Russian manipulative propaganda, such as “rotten herring”, “40 to 60”, “big lie”, and “absolute obviousness”. These methods are characterized by conscious bias, immorality, malicious intent, and seductiveness. Russian manipulative propaganda often disguises itself through various forms of information, which is frequently perceived as objective reporting.

Indeed, such information, both in a narrow and broad sense, can be considered as gray or black propaganda infused with destructiveness. The paragraph refers to enlightening propaganda, which is characterized by constructiveness and serves pedagogical, educational, and integrative functions, contributing to the unification of Ukrainian society on state-national principles. Based on absolute, national, civic, family, and personal moral and spiritual values, the media help create preconditions.

The Ukrainian language serves as a fundamental basis for shaping Ukrainian national consciousness, dignity, statehood conviction, and national identity. It plays a vital role in fostering a sense of belonging, cultural heritage, and collective memory, contributing to the preservation and development of Ukrainian national values and traditions.

In the context of countering Russian manipulative propaganda, Ukrainian media are aimed at emphasizing and substantiating the fact that the Ukrainian language is the most important means of uniting the national organism across time and space. It serves as a focal point for “homogeneous identity” (O. Hnatyuk), fostering a sense of collective belonging and national unity.

It is argued that during the manipulative and enlightening information-psychological duel in the media sphere, the activities of Ukrainian mass media should be grounded on truthful Ukrainian-centric principles. The truth is the primary and powerful weapon against Russian ideological-political manipulators, serving as a means to reclaim the Ukrainian people’s own political, economic, and cultural nationalism.

Ukrainian nationalism has nothing to do with Moscow’s racism, which incorporates chauvinism, Nazism, fascism, Bolshevism, and racism. Nationalism is a genetically determined phenomenon of nature, a creation of the human mind as much as it is of the Almighty.

Moscow’s racism is an artificial, maniacal, and poisonous creation that poses a threat not only to Ukrainian national identity but also to European and global civilization. Such an understanding of this phenomenon should serve as the core of Ukrainian enlightening propaganda.

Keywords: propaganda, manipulative propaganda, enlightening propaganda, full-scale Russian war, Ukrainian language, journalism, communication, nationalism.

© Лизанчук В., 2023 р.

Василь Лизанчук – доктор філологічних наук, професор кафедри радіомовлення і телебачення Львівського національного університету імені Івана Франка, Львів, Україна; kafradioiteleb@ukr.net; <https://orcid.org/0000-0001-6995-0360>.

Vasyl Lyzanchuk – Doctor of Philology, Professor of TV and Radio Department, Ivan Franko National University of Lviv, Lviv, Ukraine; kafradioiteleb@ukr.net; <https://orcid.org/0000-0001-6995-0360>.